

Dr. Forgó Melinda: **Életpálya-tanácsadási szolgáltatások a felsőoktatásban – aktuális helyzetkép és lehetőségek**

A felsőoktatásban az életpálya-tanácsadási szolgáltatások szükségességének szakirodalmi széleskörű (Ritoók, 1995., Takács, 2006., Kiss, 2009), amelynek jelentősége több szempontból is megközelíthető. Jelen cikk arra vállalkozik, hogy áttekintse a mértékadó szereplők által nyújtott szolgáltatások körét és azok jellemzőit, valamint az előttük álló fontosabb kihívásokat.

Felsőoktatási életpálya-tanácsadási szolgáltatások

A felsőoktatás területén kiemelten fontos olyan ágazati és intézményi eljárási mechanizmusok kidolgozása, amelyek fenntartható módon biztosítják az oktatás minőségi színvonalának javulását (képzési követelmények), és a gazdasági-foglalkoztatási igényeknek való megfelelést (képesítési nomenklatúra és kimeneti követelmények). A minőségi kritériumokkal megtámogatott szabályozási eszközök lehetővé teszik a felsőoktatási képzések és a hallgatói mobilitás keretében szerzett kreditek elismerését, valamint a szakmai gyakorlat és munkatapasztalat keretében szerzett tudás, azaz a gazdasági szereplőkkel való képzési-kutatási együttműködés elmélyítését is szolgálják, továbbá bővítik a képzési utak lehetőségét, ezzel is

csökkentve a lemorzsolódás kockázatát. Ezeknek a minőségbiztosítási szabályozási eszközöknek gazdasági jelentőségük van, mivel a képzési programok fejlesztéséhez és költséghatékony működtetéséhez nyújtanak segítséget. Az ágazati irányítás és az intézmények számára vezetői információként szolgálnak, illetve a hallgatóknak is döntési támpontot nyújtanak a számos hasonló profilú képzési programok közötti választáshoz.

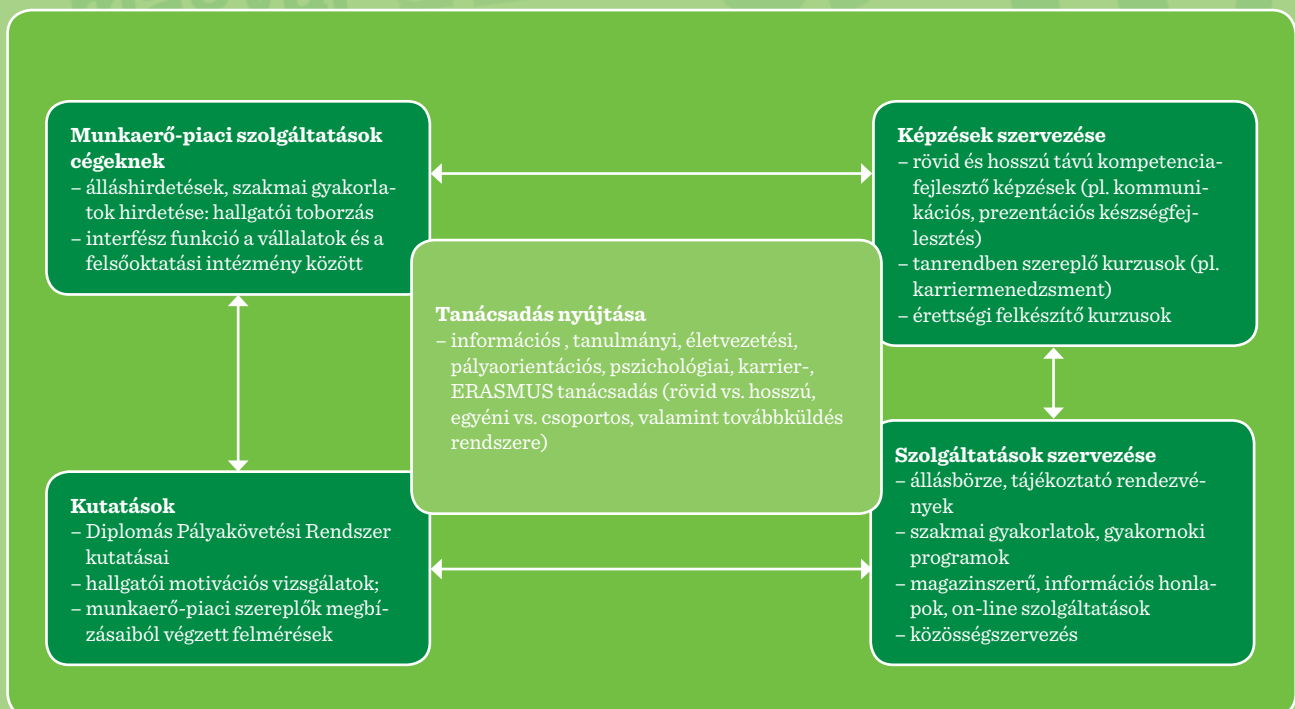
Egy felsőoktatási intézmény akkor lehet eredményes, ha azokat a hallgatójelölteket képes megszólítani, akiknek életpálya-tervébe legjobban azok a kompetenciák, készségek és ismeretek illeszkednek, amelyek a kínált képzési programok során fejleszthetőek. Önirányított választás és belsőleg motivált tanulás következményeként a hallgatók várhatóan jobb eredménnyel végzik tanulmányaikat, megmaradnak választott pályájukon, és később a munka világában is hatékonyabbak lehetnek azoknál, akik

véletlenszerű vagy hibás szempontokat mérlegelő választás eredményeként kerülnek be az intézmények képzési programjaira.

A magas lemorzsolódási arány vagy a sikertelen álláskereső háttérben egyaránt meghúzódnak a hallgatók belső motiváltságának hiánya, amit célszerű már a képzési program kezdése előtt szűrni, és egyben korrekációs lehetőséget, személyre szabott tanulmányi útvonalat ajánlani. (Kiss, 2010)

Milyen területeken van kiemelt jelentősége a felsőoktatásban az életpálya-tanácsadási szolgáltatásoknak?

A felsőoktatási életpálya-tanácsadási szolgáltatások két markáns ponton pótolhatat-

1. ábra. Hallgatói szolgáltatások rendszere felsőoktatási intézményekben

forrás: saját szerkesztés

lanok: a felvételiző középiskolások, illetve a felsőoktatás hallgatói esetében.

A felsőoktatásban továbbtanulni vágyók tanácsadási szükségleteire elsőként és hiánypótló módon a felvi.hu portál reagált pályaaorientációs szolgáltatásaival: karriertervezési tanácsadással, kérdőívvel és információszolgáltatással nyújt segítséget a felvételizők számára.

Ugyanitt, a felvi.hu részeként működik a „Diplomán túl” elnevezésű oldal, amelynek célcsoportja elsősorban a végzősök és a frissdiplomások köre. A weboldal széleskörű és minőségi szolgáltatásokat biztosít: az egyes szakok karrierlehetőségeinek bemutatása mellett az elhelyezkedéshez is komoly szakmai támogatást ad. A diplomás pályakövetési felmérések eredményeinek bemutatásával, valamint a karrier-tanácsadási portfólióval érdemi támpont az elhelyezkedés során.

Az országos hatáskörrel működő Felsőoktatási Tanácsadás Egyesületének (FETA) munkája kiemelten fontos az életpálya-tanácsadás területén. Az Egyesület „1995 októberében alakult meg azzal a céllal, hogy összefogja olyan szervezetek és magánszemélyek törekvéseit, amelyek fontosnak tartják a felsőoktatási tanácsadás (counselling) hallgatóközpontú szemléletének és gyakorlatának terjesztését és elfogadtatását a magyar felsőoktatásban és általában a humán szolgáltatásokat nyújtó intézményekben.” (<http://feta.hu/rolunk>)

Jelen tanulmány támaszkodik a FETA 2010-es kutatása során a felsőoktatási hallgatói szolgáltatásaival, rendszereivel kapcsolatos áttekintésre.

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK) – az Ifjúsági Koordinációs és Szolgáltató Egyesülettel (IKSZE) együttműködésben – felismerve a hallgatói életpálya-tanácsadás ügyének fontosságát, olyan karriertámogató szolgáltatásokat biztosít a felsőoktatásban résztvevők számára, amelyeknek jelentősége egyre növekvőben van. Az ő munkájuk nyomán részletes áttekintést kapunk a felsőoktatási intézményekben működő karrierirodákról (lásd: karrier.hook.hu).

Az egyes felsőoktatási intézmények karrier- és szolgáltató központjainak, illetve életvezetési tanácsadóinak szolgáltatási palettái igen eltérőek. Az 1. ábra általános szemléltető képet nyújt az egyes

forrás: belső felvétel

alaptevékenységek rendszeréről, és ezen belül a tanácsadási szolgáltatások köréről. A hallgatói központok tanácsadási tevékenysége elsősorban információs, tanulmányi, pályaaorientációs, életvezetési, pszichológiai, karrier-, és ERASMUS tanácsadást jelent, bár ilyen teljes körű paletta sajnos csak két felsőoktatási intézményben található (Szegedi Tudományegyetem és Eötvös Loránd Tudományegyetem).

A tanácsadás rendszere optimális esetben többszintű, azaz az eltérő szolgáltatások egymásra épülnek. Ezek első, belépő szintjét a legtöbb hallgatót elérő on-line alkalmazások és weboldalak jelentik. Azok a hallgatók, akik ezen az úton nem kaptak választ kérdéseikre, illetve megoldást a problémájukra, azok a személyes tanácsadás irányába tudnak továbbhaladni, amely történhet egyéni vagy csoportos formában is. Az életpálya-tanácsadás lehet egyszeri alkalom, vagy tarthat hosszabb ideig, akár kurzusok vagy csoportos tréningek formájában is működtethető. Az életpálya-tanácsadási szolgáltatások célcsoportját a felvételizők, hallgatók és frissdiplomások köre alkotja, de közvetlenül természetesen ide tartozik az érintettek szűkebb környezete (családja) is.

Az ábrából látható, hogy bár szervezeti- leg, funkcionálisan elkülöníthető az életpálya-tanácsadás, ugyanakkor annak hatékonysága – és ilyen formán eredményessége – nagymértékben függ a többi szolgáltatással való kapcsolatától, beágyazottságától. (Az életpálya-tanácsadást az 1. ábrán egy komplex rendszerben értelmezzük, amelynek konkrét elemei a „Tanácsadás nyújtása” szövegdozsból olvashatóak.) Ennek oka, hogy sok esetben a tanácsot vagy információt kérő

hallgató azt tudja, hogy *mit szeretne*, és nem feltétlenül azt, hogy *mire lenne szüksége*.

Az álláskereső hallgató, aki folyamatos kudarcokkal szembesül, jóllehet életvezetési tanácsadásra jelentkezik, ugyanakkor álláskereső tréningre lenne szüksége, de igaz lehet ez fordítva is: az álláskereső tréningben részt vevő hallgató komoly pszichológiai problémákkal küzdhet, amelynek a terepe az életvezetési tanácsadás területére tartozik. Az egyes életpálya-tanácsadási szolgáltatások beágyazottságának jelentősége itt mutatkozik meg, hiszen egy jól kialakított rendszerben a hatékony problémaazonosítás és a megfelelő szakemberhez való továbbküldés lehetővé teszi a problémák szakszerű megoldását. Ez a szolgáltatást nyújtóktól természetesen komoly tájékozottságot és szakismeretet igényel, az ügyfélszolgálaton és tanulmányi osztályon dolgozó kollégáktól kezdve, a hallgatói képviselőkön keresztül, a professzionális trénerkéig és a tanácsadó szakpszichológus kollégákig bezárólag.

Lehetőségek az életpálya-tanácsadási szolgáltatások fejlesztésére és a szolgáltatások felsőoktatási képzési programokkal való összehangolására

Az Európai Unió hosszú távú versenyképességi célkitűzéseit rögzítő Európa 2020 Stratégia egyes prioritásai a felsőoktatási intézmények számára is markáns feladatokat határoznak meg. Többek között ilyenek az alábbiak: a humántőkébe való beruházások

forrás: belső felvétel

növelése jobb oktatás és képzés révén, az információs társadalom kiterjesztése, az intelligens növekedés, valamint a tudásra és az innovációra épülő gazdaság létrehozása. Magyarország az EU 2020 stratégiában a képzettségi szint javítása érdekében a felsőfokú vagy annak megfelelő végzettséggel rendelkezők arányának (a 30-34 évesek körében) 30,3 százalékra növelését, valamint a korai iskolaelhagyók arányának (a 18-24 évesek körében) 10 százalékra csökkentését vállalta 2020-ig.

A felsőoktatási beiskolázási arány a rendszerváltás óta bekövetkezett növekedésével sem érte még el, hogy a diplomás foglalkoztatottak aránya megközelítse az Európai Unió átlagát. 1980 és 2009 között a diplomások aránya a férfi foglalkoztatottakon belül 8,7%-ról 20,3%-ra, nők esetében 7,2%-ról 28,4%-ra nőtt. A további növekedést nehezíti a romló demográfiai tendencia: évről évre csökken az érettségiző középiskolások, és így a felsőoktatásba jelentkezők száma.

Noha a lakosság iskolázottsági szintje az érettségivel záruló középfokú oktatás és a felsőoktatás expanziójának hatására javult, ez nem járt együtt bizonyos hátrányos helyzetű csoportok relatív iskolázottsági pozíciójának javulásával, sőt egyes dimenziók mentén az oktatási egyenlőtlenségek nőttek. Az alacsony iskolázottságú, hátrányos helyzetű csoportok jelentős mértékben kiszorultak a munkaerőpiacról. Mára nyilvánvalóvá vált, hogy a foglalkoztatottság szintje nem növelhető a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok oktatáson keresztül történő integrációja nélkül.

Az Oktatás és Képzés 2020 által kijelölt irány- a bolognai folyamat, az egyetemek modernizálására vonatkozó uniós menetrend és az Európai Kutatási Térség létrehozása - azt mutatja, hogy a kihívások és a szakpolitikai válaszok túlnyúlnak az országhatárokon.

Gyorsulóban van az Európai Felsőoktatási Térség (EFT) integrációja (mobilitás elősegítése), amelynek keretén belül folynak például a minőségbiztosítással, az Európai Képesítési Keretrendszer létrehozásával, az európai hallgatói hitelrendszer kialakításával kapcsolatos együttműködések. A magyar felsőoktatás előtt álló egyik legnagyobb kihívás a nemzetközi versenyképesség megteremtése a minőségi fejlesztés révén. Ebből látható, hogy az EU 2020 vállalt célkitűzései csak akkor valósíthatóak meg sikerrel, ha a felsőoktatásban csökken a lemorzsolódási arány és az abszolutóriumot szerző, ám nem diplomázó hallgatók száma. E célok elérésében az életpálya-tanácsadási szolgáltatások stratégiai jelentőséggel bírnak.

A magyar felsőoktatás fejlesztésének elsődleges feladata a képzési kimenetek és a gazdasági igények közötti összhang erősítése, a képzési tartalmak minőségelvé fejlesztése, a hallgatói felelősség fokozása, ezek eredményeként pedig a foglalkoztatás és a gazdaság versenyképességének javítása. A felsőoktatás képzési és kutatási tervezését a gazdaság és az innováció szereplőivel összehangolva kell végezni. A képzések tartalmi fejlesztésének, a képzettségi kimeneteknek igazodniuk kell a gazdaságstratégiai célokhoz és elvárásokhoz. A gazdasági igény figyelembe vétele biztosíthatja a gazdaság megfelelő munkaerő-ellátását, ugyanakkor a végzettek szempontjából a megfelelő elhelyezkedési, egzisztenciális lehetőségek biztosítását.

Ezen cél érvényesítésének nem mond elment a tanulási készségben és innovációban erős, alkalmazkodóképes – ennélfogva a munkaerőpiac számára hasznos – generalisták képzése. Ennek eléréséhez a munkába való átmenet támogatása (karriertámogatás) kiemelt intézkedés. A karrierút tervezhetősége érdekében a hallgatói tanácsadói rendszer és a karrierszolgáltatások területi és országos szintű fejlesztése szükséges. A cél, hogy a hallgató rugalmasan tudjon eligazodni a képzési és elismerési eljárások között és fejlessze készségeit.

Ennek érdekében ÚSZT forrásból 2012 folyamán olyan hallgatói szolgáltatásokat (karrier-tanácsadási és tutorális tevékenységek) biztosítanak a felsőoktatásban résztvevők számára, amelyek a hallgatók mielőbbi diplomához, majd álláshoz jutását segítik elő. E források hatékony

IRODALOMJEGYZÉK

- Gilly Gy. (2012): Az állam szerepe a felsőoktatás finanszírozásában. In: *Felsőoktatási Műhely*, 2012/I. *Dilemmák és modellek a finanszírozásban*. 17-39.
- Kiss I. (2009): Életvezetési kompetencia. Doktori disszertáció. Kézirat. 2012. 09. 02-ai megtekintés, ELTE Pszichológiai Doktori Iskola, http://pszichologia.phd.elte.hu/vedesek/2009/KissIstvn_letvezetsi_kompetencia_PhD2009k.pdf
- Kiss I. (2010): *Szakértői munkaanyag az ELTE Diplomás pályakövetési rendszerének és komplex hallgatói szolgáltatásfejlesztésének kiépítéséhez*. ELTE Hallgatói Karrier- és Szolgáltató Központ.
- Kiss I., Lisznyai S., Puskás-Vajda Zs., Vida K., Füzi V., Tillmann L., Keserű J., B. Kabai E. (2010): *Bologna Füzetek 7. Felsőoktatási hallgatói szolgáltatások rendszerei, jellemzői 2*. 2012. 09. 1-i megtekintés, Tempus Közalapítvány,
- http://www.tpf.hu/upload/docs/konyvtar/bologna/bologna_fuzetek_7.pdf
- Magyar Felsőoktatási Akkreditáció Bizottság Honlap. 2012. 10. 08-ai megtekintés, MAB, www.mab.hu
- Ritoók Pálné M. dr. (1995): Felsőoktatási tanácsadás tapasztalatai és továbbfejlesztésének lehetőségei. In: *Felsőoktatási tanácsadás Magyarországon. Hazai körkép '95*. FETA, Budapest. 59-62.
- Takács I. (2006): A felsőoktatási tanácsadás és jellemzői a változó oktatási struktúrában. In: *Alkalmazott pszichológia*, 8. 1. sz. 39-50.

felhasználásában stratégiai fontossággal bírnak az életpálya-tanácsadási szolgáltatások. Miközben célkitűzés, hogy a diploma megszerzésében támogatást kapjanak a hallgatók, ugyanakkor olyan szolgáltatásokat szükséges kiépíteni, amelyek a pályázati források megszűnését követően is fenntarthatóak.

A várható pályázati kiírások a konvergencia régióknak kedveznek, és fókuszukban az egyetemek és főiskolák oktatási minőségének fejlesztése, valamint a kiválóság kiemelt támogatása áll. Az életpálya-tanácsadási szolgáltatások szempontjából a pályázati útmutatók irányvonalai között az alábbi releváns célkitűzéseket találjuk:

- A hazai felsőoktatás nemzetközi versenyképességének fokozása, valamint a hallgatók és az intézmények nemzetközi oktatási és kutatási profiljának, illetve versenyképességének fejlesztése.

A szerző

Dr. Forgó Melinda
pszichológus

Oktatási Hivatal,
Felsőoktatási Tervezési Központ
igazgató

- A hazai gazdaság és a felsőoktatási intézmények képzési és kutatási együttműködéseinek erősítése, valamint az ágazati együttműködések, az ipar és a felsőoktatási intézmények közös képzéseinek, kutatásainak elősegítése. Külföldi hallgatók Magyarországra vonzása, a magyar hallgatók mobilitásának

erősítése és külföldi részképzésük ösztönzése.

- A felsőoktatási életpálya-tanácsadási szolgáltatások fejlesztési lehetőségei jelentősek, ebben kulcsfontosságú a szakterületi és regionális, azaz felsőoktatási intézmények falain túlmutató, érdemi együttműködések kialakítása és fenntartása.

Literature on the necessity of life long guidance services in higher education is extensive (Ritoók 1995, Takács 2006, Kiss 2009). The significance of this can be accessed from several points of view. This article undertakes to review the spectrum of the services provided by the remarkable stakeholders and the characteristics of these services, and at the same time identifies the challenges they are facing.

„Fel a fejvel!” részvétel a Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság kommunikációs tréningjének kerekasztal beszélgetésén

2012. augusztus 23. és 28. között harminc fiatal részvételével a Csongrád megyei Mártélyon került megvalósításra az a tréning, melynek fő témája a fiatalok munkanélkülisége volt. A rendezvény egyik pilléré egy kommunikációs tréning alkotta, melynek célja a résztvevők jövőbeni munkaerőpiacra való belépésének támogatása volt. A másik pillére pedig az álláskereséssel és munkajoggal kapcsolatos kérdések tisztázásával foglalkozott.

A tréning fontos elemeként a 2012. augusztus 27-én megvalósított interaktív kerekasztal-beszélgetés szerepelt, melynek Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala adott otthont. A beszélgetésen meghívott vendégként vett részt Katona Miklós, a TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt megbízott osztályvezetője. A kerekasztal-beszélgetés során a résztvevő fiatalok bemutatthatták az általuk készített prezentációkat, „Mi lesz velünk 10 év múlva” címmel. Sor került a beszélgetésen részt vevő szervezetek, intézmények

bemutakozására, melynek keretében Katona Miklós beszélt többek között a fiatalok elhelyezkedését segítő elemekről, a tanulási élmény, a tapasztalatszerzés, az információszerezés és a kreatív alkalmazkodás képességének fontosságáról. Bemutatásra került a fiatalok pályaeorientációját támogató eszköz, a Nemzeti Pályaeorientációs Portál is.

Az ilyen típusú rendezvények, mint amilyen a Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság által szervezett kerekasztal-beszélgetés, segítenek, hogy a TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt és annak fejlesztett eszközei egyre szélesebb körben legyenek ismertek és népszerűek a fiatalok és a szakemberek körében egyaránt.

forrás: belső felvétel